

An Analysis of the Effective Social Policies in the Islamic Republic of Iran to Maintain Social Capital in the Province of Khuzestan¹

Abdolamir Ozarian¹, Hassan Kheiri², Hossein Ajarizadeh³

¹PhD., Student in Political Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University, Naragh, Iran.
amirozare947@gmail.com

²Associate Professor, Department of Political Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University,
Naragh, Iran (**Corresponding Author**), memarzadeh.99@vatanmail.ir

³Assistant Professor, Department of Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University, Naragh,
Iran.hajdaryzadeh@rihu.ac.ir

Abstract

The purpose of the present study is to analyze effective social policies in the Islamic Republic of Iran to maintain capital in the province of Khuzestan. This research has been conducted by a mixed qualitative-quantitative method. Data collection instrument was a questionnaire and the statistical population included the citizens in the province of Khuzestan. The sample was calculated to be 384 people by Cochran formula. The data was analyzed using statistical RISELL software. The results revealed that all social policies in the Islamic Republic of Iran under investigation in this research are effective on maintaining capital in the province of Khuzestan and that there is a significant relationship between those policies and sustaining social capital in the province of Khuzestan. Emphasizing on the rule of law, justice and equality, expansion of human resources, educational justice, removing educational inequality, removing economic discrimination, and administrative corruption, the social policies of the government facilitate the ground for the sustenance of social capital in aspects of social integrity, social trust, and political cooperation.

Keywords: Social Policies, Islamic Republic of Iran, Social Capital, Khuzestan.

I. Received: 2021-03-14 ; Revision: 2021-04-04 ; Accepted: 2021-04-12

© the authors

<http://se.journal.qom-iau.ac.ir/>

Publisher: Qom Islamic Azad University

تحلیل سیاست‌های اجتماعی تاثیر گذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان^۱

عبدالامیر عذاریانی^۱، حسن خیری^۲، حسین اژدری زاده^۳

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران.

amirozare947@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه جامعه‌شناسی سیاسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران (نویسنده مسئول).

memarzadeh.99@vatanmail.ir

^۳ استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. hajdaryzadeh@rihu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل سیاست‌های اجتماعی تاثیر گذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان است. این پژوهش، با روش آمیخته کیفی - کمی انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده و جامعه آماری پژوهش نیز کلیه شهروندان استان خوزستان بودند، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری لیزرل تجزیه و تحلیل گردید. نتایج نشان داد که همه سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی در این پژوهش، بر حفظ سرمایه در استان خوزستان موثر بوده و بین این سیاست‌ها و حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان رابطه معناداری وجود دارد. سیاست‌های اجتماعی نظام در راستای تاکید بر قانون‌مداری، عدل و برابری، توسعه سرمایه‌های انسانی، عدالت آموزشی و رفع نابرابری‌های آموزشی، رفع تبعیض اقتصادی و رفع فساد اداری، زمینه حفظ سرمایه اجتماعی را در ابعاد انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی دو چندان می‌کند.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌های اجتماعی، نظام جمهوری اسلامی ایران، سرمایه اجتماعی، خوزستان.

۱. **استناد به این مقاله:** عذاریانی، عبدالامیر؛ خیری، حسن؛ اژدری زاده، حسین (۱۴۰۱). تحلیل سیاست‌های اجتماعی تاثیر گذار نظام

جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان. *سپهر سیاست*، ۹(۳۱)، ص ۱۱۳-۱۴۰.

DOI: 10.22034/sej.2021.1926056.1316

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۴؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۱/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۳

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر اهمیت سرمایه اجتماعی به‌مثابه یک دارایی نامشهود سازمانی، مورد توجه علاقمندان مباحث سازمان و مدیریت قرار گرفته است. جوامع بهره‌مند از سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی، از دستاوردهای توسعه‌ای بهتر و حکومت کاراتری برخوردارند. جاها و کوس (۲۰۱۵)، در این خصوص بیان می‌دارند که دولت‌ها از طریق بسترسازی و اعتمادسازی می‌توانند به تولید سرمایه اجتماعی بپردازند. امروزه دولت‌ها هستند که در تشکیل یا افزایش اشکال سودمند سرمایه اجتماعی نقش موثری را ایفا می‌کنند. در مقابل، عدم توجه کافی دولت‌ها به آثار ناشی از وضع و اجرای سیاست‌های خاص بر ارتباطات اجتماعی و چگونگی انتقال منابع و قدرت میان اقشار و گروه‌های مختلف جامعه می‌تواند به سهولت انبوه موجود سرمایه اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و آن از بین ببرد (کیم^۱ و همکاران، ۲۰۱۶م، ص ۹۵؛ لیانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۷م، ص ۸۵). عوامل بسیاری از قبیل عوامل فرهنگی و تاریخی، در ایجاد و گسترش سرمایه اجتماعی کارآمد دخالت دارند و در نتیجه اثر گذاشتن بر انباشت این سرمایه‌گذاری و به عبارتی سرمایه‌گذاری بر روی آن زمان‌بر و هزینه‌بر خواهد بود (کارملی^۳ و همکاران، ۲۰۰۹م، ص ۳۸). ویژگی بین‌رشته‌ای مفهوم سرمایه اجتماعی، ائتلاف گسترده‌ای از دانشمندان رشته‌های مختلف دانشگاهی را به دنبال داشته است که تمامی آن‌ها بر موضوعات مرتبط با سیاست‌گذاری چون بهداشت، جرم، تجدید نسل، اشتغال و پیشرفت آموزشی تمرکز دارند (استرومگرن^۴ و همکاران، ۲۰۱۶م، ص ۱۴۴). شبکه‌ها و هنجارهای مشترک به عنوان شکلی از سرمایه، توجه عده‌ای از اقتصاددانان را به خود جلب کرده و درهای معمولاً بسته و محفل مباحث جدی مربوط به خط‌مشی‌ها را باز نموده است (تامپسون^۵، ۲۰۱۸م، ص ۱۳۵). گرایش فزاینده‌ای برای مفهوم «سرمایه اجتماعی» و پیامدهای آن برای رفاه جامعه و سیاست‌گذاری عمومی وجود دارد. ورود این مفهوم به عرصه عمومی از انتشار مطالعه‌ای در سال ۱۹۹۳م. آغاز شد که نشان داد، سرمایه اجتماعی بیشتر می‌تواند نهادهای دموکراتیک را کاراتر کند (پوتنام، ۱۹۹۲م، ص ۴۹). مطالعه

-
1. Kim
 2. Liang
 3. Carmeli
 4. Stromgren
 5. Thompson

دیگری پیشتر نشان داده بود که سرمایه اجتماعی ممکن است برای توسعه سرمایه انسانی فردی مهم باشد (کلمن، ۱۹۸۶م، ص ۶۵). مطالعات اخیر به دنبال ایجاد پیوندهای بین سرمایه اجتماعی و دیگر موضوعات اجتماعی و اقتصادی بوده‌اند. بانک جهانی «شواهد فراوانی» را گزارش کرده است، مبنی بر اینکه سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی در کاهش فقر و توسعه پایدار انسانی و اقتصادی دارد (مصطفوی، ۱۳۹۱، ص ۱۸). بررسی‌های سرمایه اجتماعی به سه طریق در تجزیه و تحلیل سیاست‌گذاری وارد شده‌اند:

نخست، بسیاری از سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های فعلی، به عنوان یکی از اهداف اصلی خود، توسعه اشکال سرمایه اجتماعی را دارند. حتی اگر اهداف عینی‌شان همیشه در چنین بیانی نیامده باشد. چنین سیاست‌گذاری‌هایی در حوزه‌هایی مانند آموزش، تأمین رفاه، خدمات خانواده، ورزش و هنر، ارتباطات و تأمین خدمات اساسی ایجاد می‌شود.

دوم، برخی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های دولت، اگرچه به طور خاص بر سرمایه اجتماعی متمرکز نیست، اما می‌تواند بر آن اثر بگذارد. مثلاً قوانین مسئولیت عمومی برای ایجاد انگیزه برای شرکت‌ها و سازمان‌ها در عملکرد ایمن و تأمین سازوکاری برای جبران افرادی که از حوادث رنج می‌برند، وضع می‌شوند.

سوم، حضور سرمایه اجتماعی عظیم ممکن است دامنه گزینه‌های خط‌مشی‌ء فراروی دولت را گسترش دهد. تقویت و مهار سرمایه اجتماعی در برخی موارد ممکن است از وابسته شدن به خدمات اجتماعی با پشتیبانی مالی دولت، اثربخش‌تر باشد (افتخاری، ۱۳۹۲، ص ۱۵). در یک نظام اجتماعی، تقابل میان کنش‌گران، پایه و اساس نظام بشمار می‌رود. بر مبنای کنش‌های هدفمند، این تقابل در راستای تأمین اهداف نهایی کنش‌گران است (جی‌ها^۱ و همکاران، ۲۰۱۸م، ص ۸۵). تقابل در مبادلات دائمی کالا و خدمات بین افراد و گروه‌ها در هر شکل ساده‌ای از یک جامعه دیده می‌شود و این، جامعه را از یک طرف در تولید هنجارهای مشترک، هویت مشترک، اعتماد و اطمینان و از طرف دیگر روابط اقتصادی قوی با یکدیگر متحد می‌سازد (پانگ^۲، ۲۰۱۸م، ص ۲۰). استان خوزستان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و اقتصادی، همواره از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار بوده است. وجود چاه‌های متعدد نفتی و جلگه حاصلخیز خوزستان و

1. Jha

2. Pang

همچنین عبور رودخانه‌های مهم کارون و اروند که در نهایت به خلیج فارس منتهی می‌شوند، موجب شده است که این منطقه موقعیت ژئوپلیتیک خاصی پیدا کند و همواره مورد توجه حکومت‌های داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای قرار گیرد. این استان به دلیل مرزی بودن، از اهمیت استراتژیکی بالایی برخوردار است. اهمیت این استان برای کل کشور بر هیچ فردی پوشیده نیست، حضور اقوام مختلف در این استان، یک فرصت محسوب می‌شود و این مسئله نوعی تمرین برای درس وحدت و انسجام ملی بشمار می‌رود، وجود اقوام یک فرصت است و در صورتی که به آن‌ها توجه نشود و غفلتی در این زمینه صورت بگیرد، به یک تهدید تبدیل می‌شود. یکی از رسالت‌های مهم فرهنگی، پر کردن خلاءهای موجود در این زمینه است، استان خوزستان با دارا بودن منابع عظیم انرژی و زمین‌های زراعی حاصلخیز، نقش ویژه‌ای در اقتصاد کشاورزی و انرژی کشور ایفا می‌کند، در حالی که ساکنین این منطقه در محرومیت و فقر نسبی به سر می‌برند. بنابراین، ضرورت دارد جهت جلوگیری از درونی شدن احساس محرومیت، دولت با کاهش نابرابری‌های اجتماعی اقوام از طریق توجه بیشتر به این مناطق، افزایش میزان بهره‌مندی از رفاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی، تأمین مسکن مناسب، افزایش درصد باسوادان، گسترش تأمین اجتماعی و بهداشت و درمان و بالا بردن سن امید به زندگی، تأمین اشتغال و امرار معاش، افزایش مهارت‌های زندگی، ارتقای سطح ارتباطات جهت کاهش فاصله اجتماعی، تقویت پیوندهای اجتماعی بین بخش‌ها و نواحی مختلف، بسط و گسترش نگرش گرایش فرامنطقه‌ای و فراقومی، زمینه‌های رضایت‌مندی و آسایش بیش از پیش ساکنین این منطقه (اعم از عرب، فارس و لر) فراهم آورده شود. اهمیت این مسئله و بخش فرهنگ به گونه‌ای است که رهبر معظم انقلاب این بخش را همانند هوا برای نفس کشیدن انسان‌ها عنوان می‌کنند. بین سیاست‌های اجتماعی هر نظام و حفظ سرمایه اجتماعی هر نظام، امنیت ملی و ساختار سیاسی آن، رابطه متقابل، درونی و تنگاتنگی وجود دارد، که بی‌توجهی به آن‌ها و عدم شناخت بستر مناسب آن‌ها، نه تنها امر حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی را دشوار می‌سازد، بلکه امنیت ملی کشور را با مخاطرات زیادی روبرو خواهد ساخت. لذا، شناخت ظرفیت‌های استان خوزستان و استفاده از این ظرفیت‌ها نقش بسزایی در حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی استان و ایجاد وحدت و هم‌گرایی فرهنگی خواهد شد.

نظام جمهوری اسلامی به عنوان یک قدرت تاثیرگذار و نوظهور در طول ۴۱ سال گذشته، نقش مهم و غیرقابل انکاری در حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی استان خوزستان داشته است. در این راستا، پژوهش حاضر درصدد است تا به بررسی و شناسایی سیاست‌های اجتماعی نظام

جمهوری اسلامی ایران در حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان پردازد. لذا، در این تحقیق، تلاش شده میزان تاثیر سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت سیاسی) استان خوزستان بررسی شود.

۲. پیشینه پژوهش

درباره موضوع نقش سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان، به طور مستقیم و مشخص تحقیقات چندانی صورت نگرفته است، ولی درباره برخی از سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی ایران، مانند قومیت و شهروندی، به طور غیر مستقیم، تحقیقاتی انجام شده است، که در ادامه برخی از آن‌ها معرفی می‌شود.

استون^۱ (۲۰۰۱)، در پژوهشی با عنوان سنجش و اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی نشان داد که در استرالیا، مانند سایر ملت‌ها، سرمایه اجتماعی به عنوان معانی در نظر گرفته می‌شود که از کاهش متداول بی‌اعتمادی ناشی شده که در آن سرمایه اجتماعی به طور فزاینده‌ای نقش مرکزی را در سیاست عمومی استرالیا بازی می‌کند و این مسأله، ضرورت داشتن درک تجربی از سرمایه اجتماعی را افزایش می‌دهد.

دلی^۲ (۲۰۰۴)، در پژوهشی با عنوان سرمایه اجتماعی و بخش فرهنگی در مرکز جامعه شهری مدرسه اقتصاد لندن، نشان دادند که در مرور ادبیات آکادمیک، روابط بین سرمایه اجتماعی و بخش‌های فرهنگی در چهار بعد اصلی متمرکز می‌شود: ورزش، هنر، میراث و تلویزیون.

فیروزآبادی (۱۳۸۴)، در پژوهش بررسی سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقاء آن نشان دادند که تعهد دینی همبستگی مستقیم و مثبتی با سرمایه اجتماعی در ابعاد ذهنی-شناختی، یعنی اعتماد عمومی و نهادی و در ابعاد رفتاری-مشارکتی، انواع مشارکت رسمی و غیر رسمی دارد. تحصیلات نیز از سایر عوامل مؤثر تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی می‌باشد و رابطه آن با عناصر مفهوم سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد عمومی، نهادی، آگاهی و توجه و مشارکت رسمی، همبستگی معنادار مستقیم است. مشارکت رسمی یکی از اعضای خانواده نیز با سرمایه اجتماعی، رابطه معنادار و مثبتی دارد.

1. Stone

2. Daly

هدایتی‌زاده (۱۳۷۸)، در پژوهشی با عنوان مشارکت سیاسی در ایران معاصر، نشان داد که علی‌رغم اینکه در ساختار نظام، مبانی عملی و نظری مشارکت سیاسی مدنی فراهم شده، اما ضعف انسجام درونی و سیستمی جامعه ما در ابعاد جامعه‌پذیری سیاسی و فرهنگی سیاسی مشارکتی و شرایط مرحله گذار نظام سیاسی غیر دموکراتیک سلطنتی به نظام سیاسی جمهوری اسلامی، موجب شکل‌گیری مشارکت سیاسی توده‌ای شده است. با توجه به نتایج این پژوهش، سیاست‌های دولت می‌تواند در افزایش مشارکت اجتماعی افراد تاثیر بسزایی داشته باشد.

اسدی و همکاران (۱۳۵۳)، در پژوهشی با عنوان گرایش‌های فرهنگی و نگرش‌های اجتماعی در ایران، اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی در ایران را بررسی کردند. نتایج نشان داد که افراد تحصیل‌کرده به نسبت ۲/۷ برابر کم‌تر از عامه مردم، هموطنان خود را قابل اعتماد می‌دانند. یکی از دلایل عدم وجود اعتماد در جامعه، فقدان امنیت و عدم توانایی جامعه در تأمین حقوق افراد است.

محسنی (۱۳۷۵)، در پژوهشی با عنوان بررسی آگاهی‌ها، رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران، شاخص‌های سرمایه اجتماعی در ایران را مورد مطالعه قرار دادند. در این مطالعه دو متغیر روابط اجتماعی و میزان اعتماد به هموطنان بدست آمد. نتایج نشان داد که روابط اجتماعی عموماً تشکل یافته و قراردادی بوده و در قلمرو فرهنگ عمومی جامعه وارد نشده است. همچنین از متغیر نگرش به هموطنان به عنوان شاخصی برای میزان اعتماد استفاده می‌شود. در این پژوهش سطح تحصیلات عامل اصلی و تعیین‌کننده تفاوت میان نخبگان و مردم معرفی شده است.

دهقانی فیروآبادی و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان رابطه ثبات سیاسی و توسعه سیاسی در جمهوری اسلامی ایران نشان دادند که در زمینه رابطه میان ثبات و توسعه سیاسی، اختلاف نظر وجود دارد، زیرا از طرفی می‌توان ثبات را دلیل توسعه سیاسی و عامل تاثیرگذار بر آن دانست و از طرف دیگر نیز می‌توان توسعه سیاسی را دلیل ایجاد ثبات سیاسی در نظر گرفت. به اعتقاد این پژوهش، شکل‌گیری هر نوع رفتاری نیازمند کسب شناخت و یادگیری در مورد آن است؛ ولی هر یادگیری، الزاماً منجر به بروز رفتار نخواهد شد. ثبات سیاسی هر جامعه بستگی به سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی نظام حاکم دارد که در صورت اجرای درست این سیاست‌ها می‌توان به ثبات سیاسی در جامعه رسید، و ثبات سیاسی می‌تواند انسجام، اعتماد و مشارکت سیاسی را در جامعه بهبود بخشد که نتیجه آن حفظ سرمایه اجتماعی موجود در جامعه است.

حق‌پناه (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان سیاست‌گذاری فرهنگی - قومی در جمهوری اسلامی

ایران، نشان داد که سیاست‌گذاری در عرصه‌های اجتماعی، جلوه‌گر عقلانیت و تلاش برای هدایت جامعه و سامان‌دهی مناسبات اجتماعی با مرجعیت کلان قدرت مستقر است. یکی از مهم‌ترین عرصه‌های سیاست‌گذاری را می‌بایست مدیریت تنوعات اجتماعی از جمله تنوعات قومی دانست. نعمت‌اللهی و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی) دانشجویان دانشگاه افسری امام علی (ع)، سرمایه اجتماعی دانشجویان در دانشگاه را در سه بعد مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی بررسی کرده و نشان داد که عواملی چون تعلقات تاریخی، تعهدات فرهنگی و میزان اعتقاد به دین از جمله عواملی هستند که در میزان انسجام، اعتماد و مشارکت اجتماعی دانشجویان تاثیرگذار است. هرچه تعلقات تاریخی، تعهدات فرهنگی و اعتقادات دینی دانشجویان افزایش یابد، به همان نسبت میزان اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی و در کل، سرمایه اجتماعی دانشجویان افزایش می‌یابد.

بهادری‌فر (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان بررسی سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی موثر بر اعتماد اجتماعی جوانان (مطالعه موردی در شهرستان آبادان)، اعتماد اجتماعی را به عنوان یکی از مولفه‌های سرمایه اجتماعی مورد سنجش قرار داد. نتایج نشان داد که اعتماد اجتماعی حاکم بر جوانان می‌تواند به عنوان یکی از مولفه‌های اساسی توسعه انسانی و تحقق اصول دموکراسی در گفتمان‌های اجتماعی و فرهنگی دنیای معاصر مطرح شود.

۳. مبانی نظری پژوهش

سرمایه اجتماعی مفهومی جدید، مهم، قابل توجه و پویاست که با تأکید بر متغیرهای اجتماعی در تحلیل‌های اقتصادی بر غنای علوم اجتماعی می‌افزاید. به تدریج کاربرد سرمایه اجتماعی و مفید بودن آن در حیطه‌هایی چون توسعه اجتماعی، اقتصادی، منطقه‌ای و محلی، مطالعات اجتماع محلی، خانواده، جوانان، مردم‌سالاری، جرم و خشونت و بهداشت عمومی و پایداری زیست محیطی به اثبات رسیده است. در عین حال، روز به روز محدودیت‌های سرمایه اجتماعی نیز روشن‌تر شده و توجه به آن واقع‌گرایانه شده است (پیران و همکاران، ۱۳۸۵، ص ۶۵). سرمایه اجتماعی مفهومی چند بعدی در علوم اجتماعی و تاثیرگذار در بسیاری از حوزه‌های جامعه است، و در ادبیات مرتبط با توسعه نیز جایگاه ویژه‌ای دارد، به گونه‌ای که برخی آن را حلقه مفقود شده توسعه می‌دانند، با این استدلال که افرادی که از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار هستند، تمایل

بیشتری به زندگی سالم و شادتر و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی در جوامع دارند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۲۸؛ ویل^۱ و همکاران، ۲۰۱۱م؛ دورنیچ^۲، ۲۰۱۸م، ص ۹۸). سرمایه اجتماعی یا در خدمت مردم، برای چگونگی ارتباط با دیگران، به نوبه خود برای افراد و جوامع، نتایج مثبتی از جمله سازگاری با محیط را به همراه داشته است (برین^۳، ۲۰۰۹م، ص ۳۲).

منظور از سرمایه اجتماعی، انسجام درونی فرهنگی و اجتماعی جامعه، هنجارها و ارزش‌های حاکم بر تعاملات فیمابین مردم و نهادهایی است که این هنجارها و ارزش‌ها در آن تعبیه می‌شوند (آمور^۴، ۲۰۱۷م، ص ۱۱۵). سرمایه اجتماعی به منزله چسبی است که انسجام جوامع را تضمین می‌کند و بدون آن هیچ رشد اقتصادی یا بهزیستی انسانی میسر نمی‌شود (قادری، ۱۳۹۲، ص ۴۱). کلمن^۵ (۱۹۹۶) معتقد است که سرمایه اجتماعی، به نوبه خود، هنگامی به وجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌هایی دگرگون شود که کنش را تسهیل کند. مفهوم سرمایه اجتماعی بر منافع بالقوه پیوندهای اجتماعی احاطه دارد (مگدول و بسل^۶، ۲۰۰۳م، ص ۱۴۸). مفهوم سرمایه اجتماعی نشان‌دهنده آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل نماید (لانگ و رامریز^۷، ۲۰۱۷م، ص ۲۵). به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی عبارت است از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به عنوان منبعی در اختیار اعضاء قرار می‌گیرد تا بتوانند به اهداف خود دست یابند (شب‌افروزان، ۱۳۹۷، ص ۳۳). بر این اساس، مفهوم سرمایه اجتماعی دارای دو جز مهم است:

۱. سرمایه اجتماعی منابع جا گرفته در روابط اجتماعی را نسبت به روابط فردی نمایان می‌کند.
۲. دسترسی و استفاده از منابع موجود در اجتماع تنها با عضویت در شبکه‌های اجتماعی مذکور قابل کسب است.

بنابراین، سرمایه اجتماعی یک جایگاه مشترک برای اعضاء و شبکه‌ها خلق می‌کند تا با استفاده

-
1. Weil
 2. Doornich
 3. Brunie
 4. Amore
 5. Coleman
 6. Magdol & Bessel
 7. Lang & Ramirez

از این سرمایه به سود و رفاه بالاتر برسند (جاوید و ایزدی، ۱۳۹۰، ص ۵۴). ادواردز^۱ (۲۰۰۴)، عقیده دارد که سرمایه اجتماعی به ارزش‌ها و هنجارهایی مربوط است که از پیوندها و روابط متقابل گروهی اجتماعی تفاهم شده مردم نشأت گرفته و به نوبه خود پدیدآورنده آن پیوندها و روابط نیز محسوب می‌شود. سرمایه اجتماعی را به سادگی می‌توان به عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهم هستند. مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌گردد، چرا که این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشد (فوکویاما، ۱۳۸۶، ص ۷۵).

بانک جهانی نیز سرمایه اجتماعی را پدیده‌ای می‌داند که حاصل تاثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها روی کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی است و تجارب این سازمان نشان داده است که این پدیده تاثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد (منظور و یادی‌پور، ۱۳۸۷، ص ۳۶). امروزه سرمایه اجتماعی، نقشی بسیار مهم‌تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمان‌ها و جوامع ایفا می‌کند و شبکه‌های روابط جمعی و گروهی، انسجام‌بخش میان انسان‌ها، سازمان‌ها و انسان‌ها و سازمان‌ها با سازمان‌ها می‌باشد (سوزبیلیر^۲، ۲۰۱۸، ص ۹۹).

در ادبیات مدیریت سرمایه اجتماعی دو شکل سرمایه اجتماعی افقی و عمودی دیده می‌شود. سرمایه اجتماعی افقی ناشی از روابط میان افراد و گروه‌ها است، که در شکل مشارکت در شبکه‌های اجتماعی رسمی و سطح اعتماد بین فردی تجلی می‌یابد، که ممکن است موجب بهبود وضعیت سلامت، فراهم کردن منابع اجتماعی از طریق ایجاد شبکه‌های افراد و ترویج رفاه شود. سرمایه اجتماعی عمودی ناشی از ارتباط افراد و گروه‌ها با قدرت‌های مختلف، منابع و موقعیت‌های اجتماعی است که درجه اول، سلامت مردم را تحت تاثیر قرار می‌دهد، و شامل شاخص‌های رفتاری برای توصیف سلامت افراد می‌باشد. سرمایه اجتماعی با تعدیل یا از کار انداختن نارسایی‌هایی چون کارایی تخصیصی، کساد سازمانی، مشکل کارگزاری و فساد در بخش عمومی و نیز تنش و تعارض‌های احتمالی بین سیاست‌مداران و بوروکرات‌ها و تقویت نظارت درونی، امکان ارائه همکاری عمومی بهتری را فراهم می‌کند (مصطفوی، ۱۳۹۱، ص ۷۹).

1. Edwards

2. Sozbilir

جوامع بهره‌مند از سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی، از دستاوردهای توسعه‌ای بهتر و حکومت کاراتری برخوردارند (روث^۱، ۲۰۱۸م، ص ۵۳). دولت‌هایی که از طریق بسترسازی و اعتمادسازی می‌توانند به تولید سرمایه اجتماعی پردازند، یعنی بسترهای تحریک و تشویق افراد و ایجاد محیطی که افراد با اعتماد به اطاعت پردازند (اوتسونومیا^۲، ۲۰۱۶م، ص ۲۸).

۴. چارچوب نظری پژوهش

نظریه پردازان بسیاری در طول زمان تلاش کرده‌اند مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی را شناسایی و تجزیه و تحلیل کنند، از جمله بوردیو، کلمن، پاتنام، فوکویاما، دوتوکویل^۳ و... در پژوهش حاضر، نظریات سرمایه اجتماعی بررسی و شاخص‌هایی از این نظریات استخراج گردید. سپس بین شاخص‌های سیاست‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی با توجه به مبانی تئوریک پژوهش، ارتباط ایجاد شد. در نهایت، از ترکیب چند نظریه (پاتنام، فوکویاما، کلمن) و از رویکرد تلفیقی ساختارگرایی کارکردی و سرمایه اجتماعی ناظر به جامعه استفاده گردید.

۵. سرمایه اجتماعی از دیدگاه پاتنام

پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم مانند هنجارها، اعتماد و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک جامعه می‌شود و در نهایت منافع متقابل آن‌ها را تأمین می‌کند. از نظر وی، اعتماد و ارتباط متقابل اعضاء در شبکه منبعی است که در کنش‌های اعضای جامعه وجود دارد (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۶۷). ویژگی‌هایی که به باور پاتنام همکاری متقابل را تسهیل می‌کنند، عبارتند از:

(۱) **هنجارهای معامله متقابل:** هنجارها هنگامی به وجود می‌آیند که یک عمل نتایج مشابهی برای سایر افراد دارد (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۲۳۹). هنجارها از طریق یک عمل، نتایج مشابهی برای

-
1. Roth
 2. Utsunomiya
 3. Bordio
 3. Coleman
 3. Putnam
 3. Fukuyama
 3. De Tocqueville

تعدادی دیگر از افراد از جمله سرمشق شدن، اجتماعی شدن، آموزش مدنی و... به دنبال دارند (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۳۰۹). در جوامعی که ارزش‌ها و هنجارها تأثیر کمی دارند، مشارکت نیز کم است.

۲) **اعتماد اجتماعی:** اعتماد، تقویت همکاری، و همکاری تقویت اعتماد را به دنبال دارد. این دو از هم تأثیر می‌پذیرند.

۳) **شبکه‌های اجتماعی:** ویژگی بازتولیدی سرمایه اجتماعی باعث تعامل اجتماعی همراه با سطح بالایی از همکاری، اعتماد به معامله متقابل، مشارکت مدنی و رفاه جمعی می‌شود (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۳۱۰).

۶. سرمایه اجتماعی از دیدگاه فوکویاما

فوکویاما در تعریف سرمایه اجتماعی می‌گوید: «سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای معین از هنجارها و ارزش‌های غیر رسمی بوده که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میان آن‌ها مجاز است، در آن سهیم هستند. البته مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌شود. چون این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشند» (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۲). فوکویاما، در رابطه با سرمایه اجتماعی، هنجارهای اجتماعی را به دو بخش تقسیم می‌کند:

۱) هنجارهای مولد سرمایه اجتماعی که منجر به ارتقای همکاری میان اعضای گروه می‌شود و شامل خصوصیاتمانند صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دوجانبه است.

۲) هنجارهای غیر مولد که برخلاف هنجارهای مولد سرمایه اجتماعی، به ارتقای همکاری میان اعضای گروه کمک نمی‌کند (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۲).

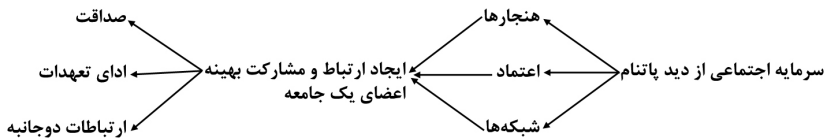
۷. سرمایه اجتماعی از نظر کلمن

کلمن بر این باور است که سرمایه اجتماعی در روشن ساختن یکی از مشکلات مهم تحلیل اجتماعی یا آنچه پیوند خرد و کلان نام دارد، یا به عبارت دیگر پیوند رفتار فرد با متغیرهایی که در سطح ساختار عمل می‌کنند، سودمند است. ویژگی‌های مشترک عناصر متعدد سرمایه اجتماعی به باور کلمن عبارتند از:

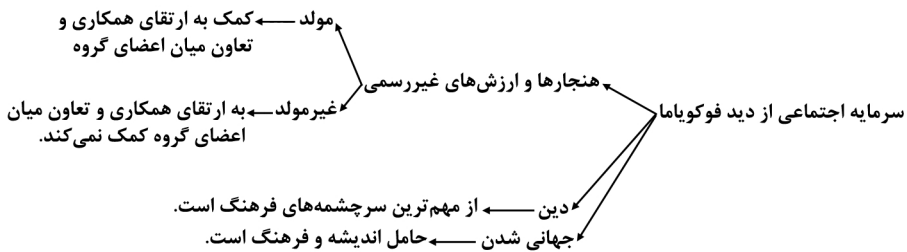
۱) همگی شامل برخی جنبه‌های ساختار اجتماعی هستند.

۲) سرمایه اجتماعی کنش‌های اجتماعی را تسهیل می‌کند (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۱۱-۱۲). به نظر وی، سرمایه اجتماعی یکی از شکل‌های سرمایه است که با گذشت زمان مستهلک می‌شود.

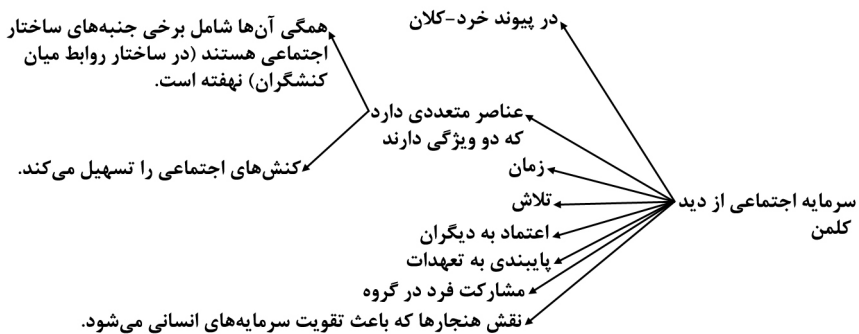
اگر روابط اجتماعی حفظ نشود، به تدریج از بین می‌رود. با گذشت زمان، انتظارات و تعهدات، ضعیف و ناپدید می‌شود. هنجارها به ارتباط منظم بستگی دارند (کلمن ۱۳۷۷، ص ۴۹۱). چارچوب نظری پژوهش حاضر بر اساس نظریات پاتنام و فوکویاما و کلمن و رویکرد تلفیقی ساختارگرایی کارکردی و سرمایه اجتماعی ناظر به سیاست‌های نظام سیاسی شکل گرفته و مدل تحلیلی ارائه شده بر این مبنا است که سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی) حاصل از سیاست‌های اجتماعی نظام سیاسی، هر کدام به چه میزان موجب افزایش و حفظ سرمایه اجتماعی می‌شود.

نمودار شماره ۱- سرمایه اجتماعی از دیدگاه پاتنام

نمودار شماره ۲- سرمایه اجتماعی از دیدگاه فوکویاما

مولد (هزینه‌های دستیابی به اهداف معین را کاهش می‌دهد) با گذشت زمان اگر تجدید نشود مستهلک می‌شود.

نمودار شماره ۳- سرمایه اجتماعی از دیدگاه کلمن

۸. فرضیه‌های پژوهش

۸-۱. فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران باعث حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان می‌شود.

۸-۲. فرضیه‌های فرعی

(۱) به نظر می‌رسد سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران (عدالت اجتماعی) باعث حفظ سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی) در استان خوزستان می‌شود.

(۲) به نظر می‌رسد سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران (عدالت آموزشی) باعث حفظ سرمایه اجتماعی (انسجام اجتماعی) در استان خوزستان می‌شود.

(۳) به نظر می‌رسد سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران (توسعه انسانی) باعث حفظ سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی) در استان خوزستان می‌شود.

۹. تعریف مفاهیم

۹-۱. تعاریف مفهومی

۹-۱-۱. سیاست‌های اجتماعی

سیاست‌های اجتماعی به مجموعه اصولی گفته می‌شود که موجب سوق یافتن شرایط به سوی موقعیت مناسب به منظور موثر واقع شدن قوانین و احکام می‌شود (Able-smit, 1966, P.175).

۹-۱-۲. سرمایه اجتماعی

به عقیده پاتنام، سرمایه اجتماعی وجوه گوناگون سازمان اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها است که می‌توانند با تسهیل اقدامات هماهنگ، کارایی جامعه را بهبود بخشند (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۲۸۵).

۹-۲. تعاریف عملیاتی

۹-۲-۱. سیاست‌های اجتماعی

در این تحقیق منظور از سیاست‌های اجتماعی در نظام جمهوری اسلامی ایران مواردی چون برابری، عدالت آموزشی، رفع فقر، ایجاد اشتغال بوده و عبارت از همه سیاست‌هایی است که در

زمینه اجتماعی بکار گرفته می‌شوند.

۹-۲-۲. سرمایه اجتماعی

در این تحقیق سرمایه اجتماعی حاصل از سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران عبارت از مولفه‌هایی چون اعتماد، انسجام و مشارکت سیاسی است.

۹-۲-۳. اعتماد اجتماعی

اعتماد عبارت است از تمایل به خطرپذیری در بطن اجتماعی، بر اساس حس اعتماد به دیگران. دیگران بر اساس انتظار ما پاسخ می‌دهند و به روش‌های حمایتی دوجانبه عمل می‌کنند، یا لاقبل قصد آزار ندارند. اعتماد یک پدیده حساس و شکننده است و به وجود آمدن آن به زمان زیادی نیاز دارد. اعتماد باعث به وجود آمدن اعتماد می‌شود (رحمانی و کاوسی، ۱۳۸۷، ص ۵۲). اعتماد یک ویژگی فردی و شخصیتی بوده و یک تلفیق مفهومی است که در ارتباط بسیار نزدیک با مفاهیمی مانند وفاداری، دگرخواهی، صداقت و نوع دوستی قرار می‌گیرد (قدیمی، ۱۳۸۶، ص ۳۳۱-۳۳۲). اعتماد به یکدیگر، شرط روابط ثانویه است که به سهم خود در مشارکت‌های سیاسی و اجتماعی مؤثر است (اینگلهارت، ۱۳۷۳، ص ۶۴). مطالعه اعتماد اجتماعی، در جایگاه یک مکانیسم اجتماعی، تعاملات اجتماعی انسان‌ها را به وسیله انگیزه‌ها، احساسات و باورهای آنان بررسی می‌کند (Miztal, 1996, P.15). جانسون و همکاران بر این باورند که در یک رابطه مبتنی بر اعتماد (اعتمادکننده و فرد مورد اعتماد) این عناصر وجود دارند: صراحت و باز بودن، سهیم کردن، پذیرش، حمایت، تمایلات همکاریجویانه، رفتار مبتنی بر اعتماد، رفتار قابل اعتماد، اعتمادکننده و قابلیت اعتماد داشتن (Johnston & et al., 1993, P.66).

۹-۲-۴. مشارکت اجتماعی

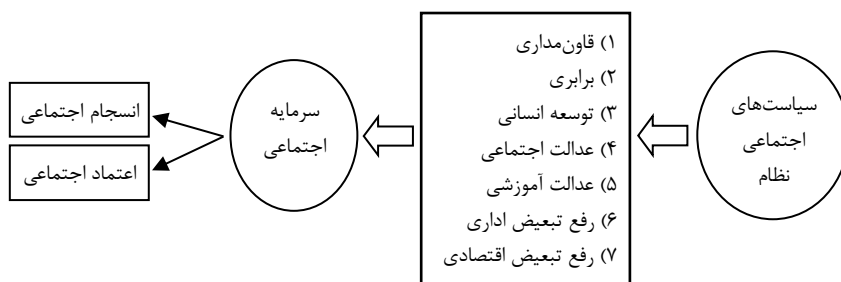
مشارکت اجتماعی از دیدگاه توسلی عبارت است از مشارکت کم و بیش آشکار در حیات اقتصادی، گذران اوقات فراغت، فرهنگ، قبول مسئولیت‌های سیاسی، مدنی و اجتماعی. در این صورت میزان مشارکت، اغلب، شکلی از قدرت را مشخص می‌سازد (توسلی، ۱۳۸۲، ص ۶۷). محسنی و جاراللهی مشارکت اجتماعی را مشارکتی می‌دانند که آگاهی، داوطلبانه بودن و غیر حکومتی بودن از خصایص عمده آن است. به باور ایشان مشارکت اجتماعی حوزه وسیعی از فعالیت‌ها را دربرمی‌گیرد، مانند عضویت، همکاری و فعالیت‌های فردی و جمعی افراد جامعه در انجمن‌ها و تشکلهای دولتی و غیر دولتی. مشارکت اجتماعی مبتنی بر فرایندی است که طی آن

اطمینان و همبستگی میان مردم برقرار می‌شود (محسنی و جاراللهی، ۱۳۸۲، ص ۱۲).

۹-۲-۵. انسجام اجتماعی

انسجام در اجتماع یعنی استفاده از امکانات موجود در اجتماع، حضور در رویدادهای اجتماعی، حس تعلق به اجتماع، ادراک فرد در خصوص دوستی از سوی اجتماع، و میزان شبکه‌های دوستی در محل (غفاری، ۱۳۹۰، ص ۲۳۸). انسجام اجتماعی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای عبارت است از اینکه یک ملت می‌تواند همه آرمان‌های بزرگ خود را در سایه وحدت ملی بدست آورد. همکاری، همدلی، بازو به بازو دادن، دل‌ها را به یکدیگر مرتبط کردن و به سمت هدف‌های والای این ملت پیش رفتن برای بهروزی و پیشرفت کشور لازم است (سیاه‌پوش، ۱۳۹۰، ص ۱۹۴). مراد از وحدت و انسجام از دیدگاه ایشان، همکاری افراد با یکدیگر و عدم برخورد با صِدیت است و اینکه افراد یکدیگر را نفی و دشمن را بر یکدیگر مسلط نکنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶، ص ۲۱).

۱۰. مدل نظری تحقیق

نمودار ۴- مدل نظری تحقیق

۱۱. روش پژوهش

این پژوهش با روش آمیخته (کیفی - کمی) انجام شده است. در بخش کیفی از روش تحلیل مضمون بهره گرفته شده و با استفاده از کدگذاری، مفاهیم و مضامین آن استخراج گردید و از آن در تهیه پرسشنامه محقق یافته استفاده شد.

روش نمونه‌گیری در این بخش از پژوهش به دلیل تمایل بر هدفمند بودن تحقیق، روش گلوله برفی بود، سپس با استفاده از جداول و داده‌های میدانی، و نیز با استفاده از نرم‌افزار آماری لیزرل^۱

تجزیه و تحلیل اطلاعات انجام شد.

داده‌های مورد نظر با استفاده از ابزار پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جامعه آماری پژوهش نیز شامل کلیه شهروندان خوزستان به تعداد ۴۷۱۰۴۸۸ بود. حجم نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد. روایی ابزار پژوهش نیز از طریق اعتبار سازه‌ای و صوری به دست آمد. همه گویه‌های استخراج شده در اختیار چند تن از استادان و کارشناسان مرتبط با موضوع مورد مطالعه قرار گرفت. اشتراک نظر آن‌ها، مبنی بر معتبر بودن سنجه، مد نظر بود. پرسشنامه تحقیق با توجه به نظر استادان و صاحب‌نظران و مبنای نظری که در پیشینه تحقیق آمده، طراحی و تنظیم شد. برای تدوین پرسشنامه، ابتدا گویه‌های پرسشنامه تأثیر سیاست‌های اجتماعی بر حفظ سرمایه اجتماعی با توجه به سه شاخص مورد نظر، با همکاری متخصصان مربوطه، ساخته شد و پس از ساخته شدن، از نظر مفهومی و دقت و بکارگیری کلمات معادل و جمله‌بندی مناسب، روایی محتوایی آن را چند تن از متخصصان جامعه‌شناسی، بررسی کردند. برای رفع نواقص و ابهامات مفهومی و رسیدن به ترکیب‌بندی ساده و کم نقص، پرسشنامه را یک گروه سی نفره از اساتید دانشگاه تکمیل کردند. سپس از آنان خواسته شد نظر خود را اعلام کنند و کلمات و نکات مبهم را که احتمال دارد مخاطب را دچار اشتباه کند، علامت بزنند و توضیح دهند.

بر اساس این داده‌ها، پرسشنامه چندین بار بازبینی شد. در این پژوهش، به منظور تعیین پایایی مقدماتی، برای سی نفر از افرادی که عضو جامعه آماری بودند، پیش‌آزمونی به طور تصادفی اجرا شد. نتیجه این پردازش نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ^۱ محاسبه شده به عدد ۱ نزدیک است و به حذف هیچ یک از گویه‌های پرسشنامه نیازی نیست. پس می‌توان استنباط کرد که پرسشنامه استفاده شده در پژوهش، پایایی بالایی دارد و همه ضرایب آلفای همه گویه‌ها بیشتر از ۰/۷ است. بنابراین، آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

۱۲. یافته‌های پژوهش

در جدول شماره ۱ ابعاد و گویه‌های پرسشنامه پژوهش ارائه شده است، تا مبنایی جهت فهم بهتر نتایج پژوهش فراهم گردد.

جدول ۱- گویه‌ها و ابعاد پرسشنامه پژوهش

ابعاد	شماره	شرح
قانون‌مداری	۱	توسعه قانون‌مداری، زمینه پیوند لایه‌های مختلف جامعه به یکدیگر می‌شود.
	۲	توجه نظام به نهادینه‌سازی قانون، زمینه ایجاد وحدت در میان اعضای جامعه خواهد شد.
	۳	معرفی و توضیح قوانین شهروندی از سوی نظام، زمینه افزایش مشارکت سیاسی را برای اعضای جامعه فراهم می‌آورد.
	۴	ترویج قانون صحیح و مبتنی بر اصول انسانی، زمینه‌ای فراهم می‌آورد که اعتماد در سطح اجتماع نهادینه شود.
	۵	هنگامی که قانون شرایطی فراهم آورد که زمینه‌های اختلاف بین اقشار و قومیت‌های مختلف را بردارد، اعتماد نهادی در سطح اجتماع شکل خواهد گرفت.
برابری	۶	توسعه عدل و برابری از سوی نظام و القای آن به سطح اجتماع، اعتماد مردم به یکدیگر را افزایش می‌دهد.
	۷	نفی هرگونه ستمگری و سلطه‌پذیری و اجرای قسط و عدل از سوی مسئولین نظام، زمینه مشارکت سیاسی را در میان افراد جامعه افزایش می‌دهد.
	۸	هنگامی که نظام تاکید داشته باشد مردم از هر قوم و قبیله‌ای که هستند، از حقوق مساوی برخوردار باشند، انسجام اجتماعی افزایش می‌یابد.
	۹	زمانی که همه افراد اعم از زن و مرد، به طور یکسان در حمایت قانون قرار دارند، منجر به مشارکت سیاسی تمامی افراد جامعه خواهد شد.
	۱۰	افراد جامعه زمانی به هم اعتماد خواهند کرد که وضع قانون‌مداری و حمایت مسئولان را عادلانه بدانند.
	۱۱	تقویت شبکه‌های راهبردی توسعه انسانی می‌تواند در انسجام اجتماعی اعضای جامعه موثر باشد.
	۱۲	برنامه‌ریزی مدون برای توسعه شایستگی‌های نیروی انسانی، اعتماد اجتماعی را به همراه خواهد آورد.
	۱۳	سرمایه‌گذاری کوتاه مدت و بلند مدت در آموزش و پرورش می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
	۱۴	تلاش برای ریشه‌کن کردن بی‌سوادی، افزایش انسجام اجتماعی را به همراه خواهد داشت.
	۱۵	افزایش حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و تعاونی کارآفرین می‌تواند مشارکت سیاسی را افزایش دهد.
عدالت اجتماعی	۱۶	ارزش‌گذاری برابری سیاسی و اجتماعی، باعث توسعه مشارکت سیاسی در میان آحاد جامعه می‌شود.
	۱۷	وجود حقوق برابر برای همه اعضای جامعه، انسجام اجتماعی را به همراه خواهد آورد.
	۱۸	برقراری و پایداری دموکراسی در تمامی عرصه‌ها، اعتماد اجتماعی اعضای جامعه را بالا خواهد برد.
	۱۹	مفهوم مردم‌سالاری دینی، عاملی موثر بر انسجام اجتماعی می‌باشد.
	۲۰	توجه و رسیدگی یکسان به تمامی اقشار جامعه، با هر قومیت و زبانی، مشارکت سیاسی جامعه را بالا خواهد برد.

ابعاد	شماره	شرح
۲۱		دسترسی آسان به فضاهای آموزشی می‌تواند زمینه اعتماد اجتماعی را فراهم آورد.
۲۲		مجتمع‌سازی، توسعه مدارس شبانه‌روزی و امکان دسترسی با کمک وسایل حمل و نقل از مسائلی است که انسجام اجتماعی را بالا می‌برد.
۲۳	عدالت آموزشی	فراگیری آموزش و پرورش رایگان برای دوره‌های تحصیلی مختلف می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۲۴		توجه ویژه به مناطق محروم برای توسعه امکانات آموزشی می‌تواند منجر به افزایش مشارکت سیاسی شود.
۲۵		برخورداری یکسان همه اقشار جامعه از حق آموزش می‌تواند مشارکت سیاسی بیشتری را به همراه داشته باشد.
۲۶		انعکاس فساد اداری در مطبوعات از سوی مسئولان می‌تواند مشارکت سیاسی را افزایش دهد.
۲۷		افزایش شایسته‌سالاری و کاهش چاپلوسی، تملق و ظاهرسازی، زمینه انسجام اجتماعی را فراهم می‌آورد.
۲۸	رفع فساد اداری	ارتقای سلامت سازمانی برای مبارزه با فساد اداری می‌تواند راهکاری موثر برای اعتماد اجتماعی باشد.
۲۹		وجود عزم راسخ دولت و مسئولان برای مبارزه نهادی برای ریشه‌کن کردن فساد اداری، اعتماد اجتماعی را افزایش می‌دهد.
۳۰		شفافیت، افزایش آگاهی مردم از تصمیمات، عملکرد و سازوکارهای نظام می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۱		شناسایی برخوردهای نابرابر با اقشار جامعه می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۲		تلاش برای رسیدگی به اقشار کم درآمد و در معرض خطر می‌تواند انسجام اجتماعی را افزایش دهد.
۳۳	رفع تبعیض اقتصادی	افزایش بسته‌های حمایتی دولت برای اقشار کم درآمد جامعه می‌تواند مشارکت سیاسی آن‌ها را افزایش دهد.
۳۴		برابری در پرداخت‌ها متناسب با سطح اقشار مختلف در برنامه‌هایی همچون یارانه‌های، سهام عدالت می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۵		اهتمام مسئولان برای کاهش فاصله طبقات اجتماعی و ریشه‌کن کردن فقر، زمینه‌ای است که لایه‌های مختلف جامعه را به هم پیوند می‌دهد.

قبل از انجام تحلیل استنباطی لازم بود که از پیش فرض‌های تحلیل عاملی اکتشافی از جمله نرمال بودن توزیع داده‌ها، کفایت نمونه‌برداری و تناسب داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی اطمینان حاصل شود. کلاین^۱ (۲۰۱۱) پیشنهاد می‌کند که در تحلیل عاملی، قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها نباید از $\pm 1/96$ بیشتر باشد. با توجه به جدول شماره ۲ قدر مطلق چولگی و کشیدگی

تمامی متغیرها کم‌تر از مقادیر مطرح شده می‌باشد.

جدول ۲- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
سیاست‌های اجتماعی	۳/۰۷	۰/۴۰	-۰/۲۳	۰/۵۸
قانون‌مداری	۳/۱۳	۰/۶۶	-۰/۶۹	۱/۰۰
برابری	۳/۱۲	۰/۶۴	-۰/۷۵	۱/۲۲
توسعه انسانی	۳/۰۸	۰/۷۲	-۰/۴۳	۰/۵۸
عدالت اجتماعی	۳/۰۵	۰/۸۷	-۰/۴۱	۰/۴۱
عدالت آموزشی	۳/۰۳	۰/۵۰	۰/۰۹	۰/۰۵
رفع فساد اداری	۲/۹۷	۰/۷۱	۰/۰۵	۰/۷۰
رفع تبعیض اقتصادی	۳/۱۲	۰/۷۱	-۰/۳۴	۰/۸۹

شاخص کفایت نمونه‌گیری در این پژوهش برابر ۰/۸۱ بود. هرچه اندازه شاخص KMO به ۱ نزدیک‌تر باشد، «کفایت نمونه‌گیری» بهتری در انتخاب معرف‌ها (متغیرهای آشکار) وجود داشته است. نقطه برش اندازه شاخص KMO برای «کفایت نمونه‌گیری» ۰/۶ بدست آمد، یعنی اگر شاخص KMO بالاتر از ۰/۶ باشد، ملاک «کفایت نمونه‌گیری» برآورد شده و اگر پایین‌تر از ۰/۶ باشد، به این معنی است که ملاک «کفایت نمونه‌گیری» برآورد نشده است. بنابراین، حجم نمونه برای انجام تحلیل عاملی کافی است. همچنین مقدار بارتلت^۱ به میزان ۹۴۵۱/۴۰، در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است که نشان می‌دهد ماتریس همبستگی در جامعه برابر صفر نیست. بنابراین، شرایط تحلیل عاملی حاصل شده است. در جدول شماره ۳ نتایج مربوط به این دو آزمون آمده است.

جدول ۳- شاخص کفایت نمونه‌برداری و آزمون کرویت بارتلت

۰/۸۳	شاخص کفایت نمونه‌برداری
۹۴۵۱/۴۰	آزمون مجذور کای آزمون بارتلت
۵۹۵	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری

در جدول شماره ۴، بارهای عاملی هر یک از عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی ارائه شده است، مطالعات، مقادیر مختلفی برای پذیرش گویه‌های تحلیل عاملی عنوان کرده‌اند، اما یک اتفاق نظر

برای مقدار ۰/۳۰ وجود دارد، بر این اساس، گزاره‌های عامل که نتوانسته‌اند بالاتر از ۰/۳۰ از تغییرات آن‌ها را تبیین کنند، بایستی تعدیل یا حذف گردند.

لذا، حداقل میزان قابل قبول جهت پذیرش گویه‌ها در عوامل زیربنایی، ۰/۳۰ در نظر گرفته شد. بر مبنای نتایج جدول شماره ۴، بار عاملی همه گویه‌ها بالاتر از مقدار ۰/۳۰ و قابل قبول بودند.

جدول ۴- بار عاملی گویه‌های تاثیرگذار بر سرمایه اجتماعی

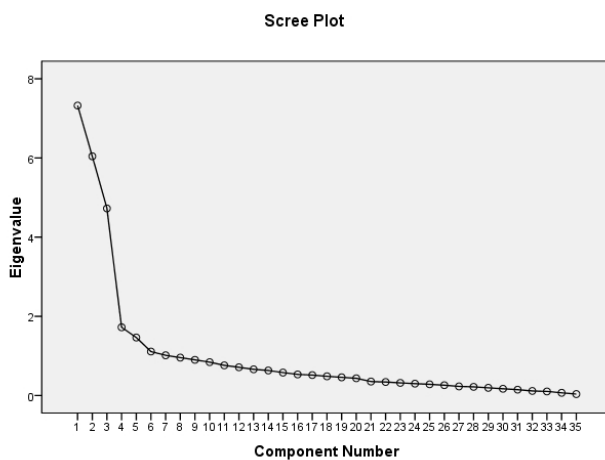
گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی
۱	۰/۸۴	۱۳	۰/۵۵	۲۵	۰/۴۱
۲	۰/۶۱	۱۴	۰/۸۱	۲۶	۰/۵۵
۳	۰/۵۳	۱۵	۰/۸۵	۲۷	۰/۵۶
۴	۰/۸۰	۱۶	۰/۸۰	۲۸	۰/۶۴
۵	۰/۵۶	۱۷	۰/۷۷	۲۹	۰/۶۰
۶	۰/۵۲	۱۸	۰/۸۶	۳۰	۰/۶۸
۷	۰/۷۱	۱۹	۰/۸۶	۳۱	۰/۵۳
۸	۰/۷۵	۲۰	۰/۷۸	۳۲	۰/۶۰
۹	۰/۷۴	۲۱	۰/۶۴	۳۳	۰/۷۰
۱۰	۰/۷۲	۲۲	۰/۵۷	۳۴	۰/۴۹
۱۱	۰/۷۴	۲۳	۰/۶۳	۳۵	۰/۶۶
۱۲	۰/۶۵	۲۴	۰/۵۲	-	-

در مرحله بعد از تحلیل عاملی، ارزش‌های ویژه عامل‌ها با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و قدرت تبیین واریانس و درصد تجمعی واریانس آزمون مشخص شد، همان‌گونه که در جدول شماره ۵ مشخص است، ۶۶/۸۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که قدرت تبیین نسبتاً مناسبی است.

جدول ۵- مجموع مجذورات بارهای عاملی استخراج شده

عامل	ارزش ویژه	درصد تبیین واریانس	درصد تجمعی واریانس	ارزش ویژه بعد از چرخش
قانون‌مداری	۷/۳۲	۲۰/۹۲	۲۰/۹۲	۶/۷۹
برابری	۶/۰۴	۱۷/۲۶	۳۸/۱۹	۵/۸۷
توسعه انسانی	۴/۷۲	۱۳/۵۰	۵۱/۶۹	۴/۰۳
عدالت اجتماعی	۱/۷۲	۴/۹۲	۵۶/۶۱	۲/۲۸
عدالت آموزشی	۱/۴۶	۴/۱۸	۶۰/۷۹	۱/۷۷
رفع فساد اداری	۱/۱۰	۳/۱۶	۶۳/۹۶	۱/۳۴
رفع تبعیض اقتصادی	۱/۰۱	۲/۹۰	۶۶/۸۶	۱/۳۹

نتایج حاصل از جدول شماره ۵ و نتیجه‌گیری آزمون شیب دامنه در قالب نمودار سنگ‌ریزه (نمودار شماره ۱) آمده است، که ۷ عامل را نشان می‌دهد.

نمودار ۱- نمودار سنگ‌ریزه برای تعیین تعداد عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی

جدول ۶- ماتریس دوران یافته، گویه‌های عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی بعد از چرخش واریماکس^۱ را نشان می‌دهد.

جدول ۶- ماتریس دوران یافته گویه‌ها و عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی

گویه‌ها	سیاست‌های اجتماعی تاثیرگذار بر حفظ سرمایه اجتماعی
	مشارکت سیاسی انسجام اجتماعی اعتماد اجتماعی
۳	۰/۵۷
۷	۰/۷۳
۹	۰/۸۴
۱۵	۰/۹۱
۱۶	۰/۸۶
۲۰	۰/۷۳
۲۴	۰/۶۴
۲۵	۰/۵۶

سیاست‌های اجتماعی تاثیرگذار بر حفظ سرمایه اجتماعی			گویه‌ها
اعتماد اجتماعی	انسجام اجتماعی	مشارکت سیاسی	
		۰/۵۴	۲۶
		۰/۶۳	۳۳
	۰/۸۳		۱
	۰/۶۰		۲
	۰/۸۵		۸
	۰/۴۷		۱۱
	۰/۸۶		۱۴
	۰/۷۳		۱۷
	۰/۸۹		۱۹
	۰/۷۱		۲۲
	۰/۷۳		۲۷
	۰/۶۶		۳۲
	۰/۷۷		۳۵
۰/۸۸			۴
۰/۶۸			۵
۰/۷۳			۶
۰/۷۹			۱۰
۰/۶۶			۱۲
۰/۵۱			۱۳
۰/۹۱			۱۸
۰/۷۳			۲۱
۰/۵۱			۲۳
۰/۷۸			۲۸
۰/۷۴			۲۹
۰/۶۶			۳۰
۰/۶۹			۳۱
۰/۶۶			۳۴

با توجه به نتایج تحلیل عاملی می‌توان دریافت که سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران تاثیر مثبت و معنی‌داری بر سرمایه اجتماعی در ابعاد مشارکت سیاسی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی دارد.

۱۳. نتیجه‌گیری

در این پژوهش تحلیل سیاست‌های اجتماعی تاثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن است که تمامی سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران، بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان موثر بوده و بین این سیاست‌ها و حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان رابطه معناداری وجود دارد. این معناداری در سطح ۹۹ درصد تأیید شد. بر مبنای مدل نظری تحقیق، سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران که منجر به حفظ سرمایه اجتماعی استان خوزستان می‌شوند، عبارتند از: توسعه انسانی، عدالت اجتماعی، عدالت آموزشی، قانون‌مداری، برابری، رفع تبعیض اداری، رفع تبعیض اقتصادی.

همچنین وجود میزان قابل قبولی از سرمایه اجتماعی موجب تسهیل کنش‌های اجتماعی می‌شود، به طوری که در مواقع بحرانی می‌توان برای حل مشکلات از سرمایه اجتماعی به عنوان اصلی‌ترین منبع حل مشکلات و اصلاح فرآیندهای موجود سود برد. از این‌رو، شناسایی عوامل موثر در تقویت یا تضعیف سرمایه اجتماعی اهمیت بسزایی دارد. اگر سرمایه اجتماعی، ارتباط و شبکه‌های اجتماعی که می‌توانند اطمینان و حس همکاری را در میان افراد جامعه افزایش دهند، قلمداد شود، آنچه بیش از پیش اهمیت پیدا می‌کند، نقش سیاست‌های اجتماعی نهاد متولی امر در تشکل این سرمایه است. چرا که آن‌ها می‌توانند زمینه‌ساز و تسهیل‌گر حفظ و توسعه ابعاد سرمایه اجتماعی باشند.

۱۴. پیشنهادات

۱) پیشنهاد می‌شود که مسئولان امر در راستای رفع بیشتر تبعیض قومیتی با بکارگیری مدیریت سیاسی خردمندانه، شکاف‌های قومیتی را کاهش دهند، در تصمیمات خود تلاش کنند تا منافع ملی و قومی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

۲) وجود حقوق برابر برای تمامی ادیان و مذاهب بیش از پیش مورد توجه مسئولان قرار گیرد و با تحقق حکمرانی خوب، مدیریت تنوع مذهبی را به عنوان یک راهبرد کلیدی سرلوحه برنامه‌های خود قرار دهند.

۳) اصول برابری، آزادی و عدالت در تمامی سطوح نظام همچنان مورد توجه مسئولان قرار گیرد و بیش از پیش به تأمین حقوق اجتماعی و ترویج اصول عدالت محور در برنامه‌های خرد و

کلان‌کشوری و استانی پرداخته شود.

۴) همچون گذشته پیگیری مطالبات به حق مردم ستم‌دیده در دستور کار مدیران قرار داشته باشد و دفاع از حقوق مردم در مقابل سوءاستفاده برخی از افراد و سازمان‌ها (همچون موسسه‌های پولی و مالی غیر معتبر) به عنوان یک وظیفه مورد پیگیری جدی مسئولان باشد.

۵) در برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان، ظرفیت‌ها و پتانسیل هر منطقه مورد استفاده قرار گیرد و مسئولان در تلاش باشند به توسعه هر منطقه متناسب با فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در آن منطقه به صورت یکسان پردازند و سیستمی نهادینه شود که به شناسایی استعدادها و نخبه‌های هر منطقه به منظور بهره‌گیری از آنها برای توسعه آن منطقه اقدام کند.

۱۵. تعارض منافع

موردی برای گزارش وجود ندارد.

منابع

- اسدی، علی و همکاران (۱۳۵۳). *گرایش‌های فرهنگی و نگرش‌های اجتماعی در ایران*. تهران: پژوهشکده علوم ارتباطی و توسعه ایران.
- افتخاری، رضوان (۱۳۹۲). *رابطه بین سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار گردشگری در روستای ایبانه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدیریت جهانگردی. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳). *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*. ترجمه مریم وتر. تهران: کویر.
- بهادری فر (۱۳۹۳). *بررسی سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی موثر بر اعتماد اجتماعی جوانان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور اهواز.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی (تجربه ایتالیا و درس‌هایی برای کشورهای در حال گذار)*. ترجمه محمدتقی دلفروز. تهران: نشر روزنامه سلام.
- پیران، پرویز؛ موسوی، میرطاهر؛ شیانی، ملیحه (۱۳۸۵). *کار پایه مفهومی و مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی (با تاکید بر شرایط ایران)*. *رفاه اجتماعی*، ۶(۲۳)، ص ۹-۴۵.
- توسلی، غلام‌عباس (۱۳۸۲). *مشارکت اجتماعی در شرایط آنومیک، رابطه آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی با مشارکت اجتماعی*. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- جاوید، محمدجاوید؛ ایزدی، اصغر (۱۳۹۰). *سرمایه اجتماعی و وضعیت آن در ایران*. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- حق‌پناه، جعفر (۱۳۹۴). *سیاست‌گذاری فرهنگی - قومی در جمهوری اسلامی ایران*. *سیاست‌گذاری عمومی*، ۱(۲)، ص ۶۹-۸۸.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۶). *انسجام اسلامی*. تهران: مرکز نشر انقلاب اسلامی.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال؛ رادفر، فیروزه (۱۳۹۱). *رابطه ثبات سیاسی و توسعه سیاسی در جمهوری اسلامی ایران*. *رهیافت انقلاب اسلامی*، شماره ۱۹، ص ۴۷-۶۰.
- رحمانی، محمود؛ کاوسی، اسماعیل (۱۳۸۷). *اندازه‌گیری و مقایسه سرمایه اجتماعی در بخش‌های دولتی و خصوصی*. تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، دفتر گسترش تولید علم.
- سیاه‌پوش، امیر (۱۳۹۰). *الگوی اسلامی - ایرانی، پیشرفت از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی*. تهران: مرکز پژوهش‌های علوم انسانی صدا.
- شب‌افروزان، صغری (۱۳۹۷). *نظریه‌های سرمایه اجتماعی در توسعه*. تهران: نشر وانیا.
- غفاری، غلام‌رضا (۱۳۹۰). *سرمایه اجتماعی و امنیت نظامی*. تهران: جامعه‌شناسان.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). *پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن*. ترجمه غلام‌عباس توسلی. تهران: نشر حکایت قلم نوین.
- فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۴). *بررسی سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقای آن*. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.

- قادری، رضا (۱۳۹۲). بررسی نقش مسائل و موانع اجتماعی و اقتصادی توسعه سرمایه‌گذاری در شهرستان خلیخال. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلیخال.
- قدیمی، مهدی (۱۳۸۶). بررسی میزان اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های زنجان. پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۵۳، ص ۶۱-۹۲.
- قنبری، سیروس؛ بهشتی‌راد، رقیه؛ سلطان‌زاده، وحید (۱۳۹۴). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای فراتقشی و تعهد سازمانی: آزمون نقش میانجی مسؤلیت‌پذیری اجتماعی. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۲(۶)، ص ۳۸-۹.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه اجتماعی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نی.
- محسنی، منوچهر؛ عذرا جلالی (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در ایران. تهران: آرون.
- محسنی، منوچهر (۱۳۷۵). بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران. تهران: معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مصطفوی، زینب السادات (۱۳۹۱). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر راه‌اندازی کسب و کار خانگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی. دانشگاه شیراز.
- منظور، داوود؛ یادی‌پور، مهدی (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی. راهبرد یاس، ۱۵(۳)، ص ۱۴۰-۱۶۳.
- نعمت‌اللهی، زهرا؛ فرج‌اللهی، امیرحمزه؛ میرجلیلی، محمدحسین، مومنی‌فرد، حسین (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی. مدیریت نظامی، ۱۳(۵۰).
- هدایتی‌زاده، نجف (۱۳۷۸). مشارکت سیاسی در ایران معاصر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم سیاسی. دانشکده تاریخ و مطالعات سیاسی، موسسه آموزش عالی باقرالعلوم (ع).
- Amore, M. (2017). Social capital and family control. *Explorations in Economic History*, 65, P.106-114.
- Borgonovi, F. (2010). A life-cycle approach to the analysis of the relationship between social capital and health in Britain. *Social Science & Medicine*, 71, P.1927-1934.
- Brunie, A. (2009). Meaningful distinctions within a concept: Relational, collective, and generalized social capital. *Social Science Research*, 38, P.251-265.
- Carmeli, A., Ben-Hador, B., Waldman, D.A. & Rupp, D. E. (2009). How leaders cultivate social capital and nurture employee vigor: Implications for job performance. *The Journal of Applied Psychology*, 94(6), P.1553-1561.
- Coleman, J.S. (1986). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology supplement*, 94, P.244-251.
- Daly, S. (2004). **SOCIAL CAPITAL AND THE CULTURAL SECTOR** Centre for Civil Society. London School of Economics.
- Doornich, J.B. (2018). Managerial learning from social capital during internationalization, *International Business Review*, 27(4): 877-892.
- Edwards, R. (2004). Present and absent in troubling ways: families and social capital debates. *The Sociological Review*, (52), P.1-21.

- Jha, A. & Cox, J. (2015). Corporate social responsibility and social capital. *Journal of Banking & Finance*, 60, P.252-270.
- Jha, A., Boudreaux, J. & Banerjee, V. (2018). Political leanings and social capital. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 72(2), P.95-105.
- Kim, M., Lee, C. & Preis, M. (2016). Seniors' loyalty to social network sites: Effects of social capital and attachment. *International Journal of Information Management*, 36(6), P.1020-1032.
- Kline, R.B. (2011). **Principles and practice of structural equation modeling**. New York: The Guilford Press, Second Edition.
- Lang, T. & Ramírez, G. (2017). Building new social capital with scenario planning. *Technological Forecasting and Social Change*, 124, P.51-65.
- Liang, Y., Jiang, C., Ma, L., Liuab, L., Chen, W. & Liua, L. (2017). Government support, social capital and adaptation to urban flooding by residents in the Pearl River Delta area, China. *Habitat International*, 59, P.21-31.
- Magdol, L. & Bessel, D.R. (2003). Social Capital, Social Currency, and Potable Assets: The Impact or Residential Mobility on Exchanges of Social Support. *Personal Relationships*, 10, P.149-169.
- Misztal, B.A. (1996). **Trust in Modern Societies**. Oxford: Blackwell.
- Pang, H. (2018). How does time spent on WeChat bolster subjective well-being through social integration and social capital? *Telematics and Informatics*, 35(8), P.2147-2156.
- Putnam, R.D. (1992). **Making Democracy Work**. New Jersey: Princeton University Press.
- Roth, T. (2018). The influence of parents' social capital on their children's transition to vocational training in Germany. *Social Networks*, 55, P.74-85.
- Smit, A. (1966). **Provoking Democracy: Why We Need the Arts**. Blackwell Publishing Ltd.
- Sozobilir, F. (2018). The interaction between social capital, creativity and efficiency in organizations. *Thinking Skills and Creativity*, 27(1), P.92-100.
- Stone, W. (2001). **Measuring social capital: Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life**. Australian Institute of Family Studies
- Stromgren, M., Eriksson, A., Bergman, D. & Dellve, L. (2016). Social capital among healthcare professionals: A prospective study of its importance for job satisfaction, work engagement and engagement in clinical improvements. *International Journal of Nursing Studies*, 53, P.116-125.
- Thompson, M. (2018). Social capital, innovation and economic growth. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 73, P.46-52.
- Utsunomiya, K. (2016). Social capital and local public transportation in Japan. *Research in Transportation Economics*, 59, P.434-440.
- Weil, F., Lee, M.R. & et al. (2011). **The burdens of social capital: How socially-involved people dealt with stress after Hurricane Katrina**.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2011.06.006>